

betűk méretének kétharmadát, mint pl. a DICOM berendezéseknél.

A lehetséges kicsinyítési arányok alkalmazása függ a filmanyag és a képet a filmre rögzítő berendezés minőségétől, de tekintetbe kell venni az esetleges másolási igényt is. A következő kicsinyítési arányok használhatók:

1 : 24 ez az arány nyújtja a legjobb képminőséget és a legnagyobb információbiztonságot,

1 : 42, 1 : 48, ezek az arányok csak megfelelő filmminőség és leképező rendszer esetén alkalmazhatók.

Ha a COM berendezésekkel mikrofilm lap formában katalógusok készülnek, akkor ezeket a vonatkozó DIN szabványok figyelembevételével kell elkészíteni. A mikrofilm lapok tárolásánál előnyös, ha az index-sorok szabad szemmel jól olvashatók, így a különböző formájú tároló berendezésekből az index alapján a szükséges mikrofilm lap könnyen kikereshető.

[A B T Informationen, 1975. Juli. 15. p. 3-19./

Gara Andor

* * *

Mikroformátum alkalmazása néhány európai országban

A papír minőségének romlása, az infláció, a gazdasági krízis és mindezzel szemben az információ iránti megnövekedett igény, elősegíti a mikroformátum térhódítását a könyvtárakban is. A könyvtárak emelkedése mellett a mikroformátumú kiadványok ára viszonylag nem emelkedett. Néhány szakemberen és a tudományos könyvtárak könyvtárosain kívül kevesen ismerik a mikroformátumok beszerzésének könyvtári lehetőségeit. E tanulmányúti beszámoló a mikroformátumokat előállító néhány európai intézményről és könyvtárról ad rövid áttekintést. Az útirány Anglia, Hollandia, az NSZK és Magyarország volt.

Egyesült Királyság

A legjelentősebb reprográfiai intézmény Angliában az 1966-ban, a hatfieldi Polytechnic Institute keretében létrehozott NRC (National Reprographic Centre = Országos Reprográfiai Központ). A Központ az OSTI (Office of Scientific and Technical Information = Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Hivatal) anyagi támogatásával alakult, munkáját szakmai egyesületek és a kormányservek képviselőiből álló Bizottság irányítja. A Központ tájékoztató funkciót tölt be reprográfiai rendszerek, mikroformátumú produktumok és felszerelések vonatkozásában. Előadásokat és tanfolyamokat szervez, repro-

gráfiai és mikrofilmtechnikai kutatásokat finanszíroz. Az NRC együttműködik az American Library Technology Program (Amerikai Könyvtári Műszaki Program) és a Microfiche Foundation of the Netherlands (Hollandiai Mikrofilm lap Alapítvány) intézményekkel.

A tanulmányút következő állomása Boston Spa-ban (Yorkshire) a British National Lending Library volt, a legnagyobb könyvtárközi kölcsönzést bonyolító tároló-kölcsönző könyvtár. 40 másolóberendezésén naponta 33 ezer oldal másolat készül és kerül szétküldésre. A kérések 83%-át saját állományából teljesíti a könyvtár. Mikrofilm gyűjteménye több milliós nagyságrendű. Folyamatban van néhány jelentős angliai nagy könyvtár kötetkatalógusának mikrofilmmezése. A könyvtár állománya: 1 millió 70 ezer kötet könyv, 100 országból származó 42 ezer folyóiratféleség, ebből 2500 cirill betűs. Évente 27 ezer cikket fordítanak és 80 ezer amerikai minisztériumi jelentéssel gyarapszik a könyvtár. 800 ezer mikrofilm lap terjedelmű a report állomány. Az állandó kölcsönzők száma: 4260 személy, ill. intézmény. 371 könyvtári és 77 technikai munkaerőt foglalkoztat a könyvtár.

Hollandia

Első állomás: a leideni International Microfiche Center (Nemzetközi Mikrofilm lap Központ) a zugi (Svájc) Inter-Documentation Company (Nemzetközi Dokumentációs Társaság) laboratóriumi központja, szakmai körökben IDC néven ismert világméretű vállalkozás, amely világszerte laboratóriumokat tart fenn. A mikrofilmezett kötetek száma 250 ezer cím. Az IDC a világ második legnagyobb mikrofilm előállító vállalata. Produktumaik 50%-át az USA-ban értékesítik. Kiadványtervük szakemberek által összeállított bibliográfiák alapján készül. A Központ számos nagy nemzeti könyvtár anyagából dolgozik (Helsinki, Leiden, London stb.).

Hollandiában a második állomás a mikrofilm lap szülőhazája Delft volt, a delfti Műszaki Egyetem Könyvtárában működő Microfiche Foundation. Nem kereskedelmi vállalkozás, az egyetem finanszírozza, feladataik kapcsolódnak az oktatási programhoz. Folyóiratuk az MF Newsletter. A Foundation nagy erőfeszítéseket tesz a szabványosításért. A műszaki dokumentumok terjesztésében nagy jelentőségű vállalkozás a Bibliográfia c. kiadványuk új kiadása.

Német Szövetségi Köztársaság

A közelmúltban alakult Frankfurtban az AWW (Ausschuss für Wirtschaftliche Verwaltung = Német Gazdasági Bizottság) Mikrofilm Szakbizottsága, amely koordinálja a mikrográfiai kutatásokat. Konferenciákat és szemináriumokat rendeznek. Két éven belül a második Európai Mikrofilm Kongresszust rendezték Kölnben.

Az *Institut für Dokumentationswesen*-ben folyik az elméleti és gyakorlati reprográfiai szakemberképzés. Az Intézet a mikroeszközök dokumentációjának „clearing-house”-aként működik. Az Intézet 1954 óta működik oktató intézményként.

Magyarország

A tanulmányút Magyarországon fejeződött be. Az *Országos Széchényi Könyvtár* Mikrofilmtárának öt éves állományvédelmi mikrofilmezési terve keretében 1977-ig befejeződik a magyar hírlapok, az OSZK teljes hírlappállományának mikrofilmezése. Eddig 30 millió oldalt mikrofilmeztek, a fennmaradt 20 millió oldal felvétele 1977 végéig befejeződik. A Mikrofilmtár felszereltsége lehetővé teszi, hogy az ország bármely pontján fellelhető, de nem kölcsönözhető hírlapokat a helyszínen fényképezzék. A részleg három típusú szakemberekből áll: fényképészek, könyvtárosok és restaurátorok. A hírlappállomány mikrofilmezésével párhuzamosan egyéb kiadványtípusok mikrofilmezése is folyik.

A *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában* a régi és ritka kiadványokat mikrofilmezik. A mikrofilm program célja az értékes kéziratok, ősnymtatványok, inkunábulák, a múlt irodalmi értékeinek megőrzése, megmentése.

A mikroformátum felhasználásának másik irányzatát képviseli az *Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ*. A könyvtár feladata a műszaki irodalom dokumentálása és az információ szétszórása, amit az intézmény papírmásolatban és mikroformátumban bocsát az igénylők rendelkezésére. A könyvtár mikrofilm állománya meghaladja az 5 milliót, a könyvállománya a 307 ezer címet, a folyóiratcímek száma pedig az 5000-et. Évente fél millió oldal fordítás készül. Indexeiket számítógéppel állítják elő. Az OMKDK 900 nemzeti és nemzetközi intézménnyel tart fenn kapcsolatot. A *Hungarian Technical Abstracts* világszerte ismert kiadvány.

A magyar könyvtárak és dokumentációs intézmények – a szerző megállapítása szerint – a legmodernebb, amerikai, angol, svéd és japán reprográfiai és mikrofilm felszerelésekkel rendelkeznek.

Összefoglalás

A meglátogatott országokban a mikroeszközök alkalmazása évről évre fokozódik. A szerző grafikonok és összehasonlító táblázat segítségével szemlélteti azt a nagyarányú fejlődést, ami ezen a téren az elmúlt években végbement. A szakemberek egyesületekbe tömörülnek, konferenciákon személyes kapcsolatot teremtenek és keresik az együttműködés lehetőségeit.

/The Journal of Micrographics, 8. k. 5. sz. 1975. p. 215–222./

Kondor Imréné

* * *

Szemle a számítógépes információs rendszerek gazdaságosságáról

A számítógépes információs rendszerek közel 20 éves története az optimista és a pesszimista elképzeléseket egyaránt megcáfolta. A gépi rendszerek biztos és növekvő fontosságú pozíciót foglalnak el, s beigazolódt, hogy gazdaságosan is működhetnek.

A 60-as évek a nagy és bizakodó elvárások korának bizonyultak. Óriási kezdeményezések és elképzelések (Library of Congress automatizálása, gépi fordítása stb.) keletkeztek, nem mindig kellően értékelve az automatizálás szükségszerű nehézségeit.

A lelkesedés a múlt évtized vége felé meglehetősen hirtelen visszaesett. E jelenség legfontosabb okai feltehetően az alábbiak voltak:

az információkeresés leginkább szellemi jellegű folyamataiban (gépi fordítás, indexelés és kivonatok), az eredmények elmaradtak az elvárttól;

a fejlesztési elképzelések többsége elszakadt a valóságtól, nem vette figyelembe a hagyományos eljárások igen jelentős szerepét;

súlyos hatást váltott ki a nagy, idő-osztásos gépi rendszerek teljesítményeinek lemaradása a várt lehetőségek mögött, ami nagy file-ok olcsó, párbeszédűs üzemmódú kezelését egyelőre lehetetlenné tette. A kisszámú gépek fejlesztési ütemének gyorsulása, a nagy gépekkel szembeni előtérbe helyezésük nem segített az információ szakemberek nehézségein;

a gépi információfeldolgozás költségei aránytalanul megnövekedtek;

viszonylag kevés olyan felhasználói igény merült fel, amelyet hagyományos módon nem lehetett volna kielégíteni, csak gépi eszközökkel;

kétségek merültek fel az igen nagy adatbázisokban való gépi keresés célszerűségét illetően.

Mindezek hatására a 70-es évek elején számos kételkedő vélemény hangzott el a gépi információkeresés költségeit és időszükségét illetően.

Különös módon ugyanebben az időben jelentkeztek az automatizálást elősegítő tapasztalatok is:

a gépi költségek viszonylagos csökkenése az emberi munka költségeihez képest;

kialakultak meglepően olcsón működő gépi keresőrendszerek;

a felhasználók igényei általában szerényebbek, mint azt feltételezték, és így kielégítésükre egyszerűbb automatizált rendszer is megfelelő;

az információs keresés hatékonysága a vártól kevésbé érzékeny az indexelés mélységére;

megbízható mérések szerint, releváns adatbázist feltételezve, a gépi SDI-rendszerek hatékonysága lényegesen jobb, mint a tradicionális rendszereké;